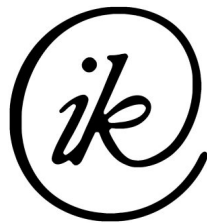

DISZKRÉT MATEMATIKA I. TÉTELEK

Szerkesztette: BÓKAY CSONGOR

2011 őszi félév

Az esetleges hibákat kérlek a csongor@csongorbokay.com címen jelezd!

Utolsó módosítás: 2012. január 16.

Ez a Mű a Creative Commons Nevezd meg! - Ne add el! - Így add tovább! 3.0 Unported Licenc feltételeinek megfelelően szabadon felhasználható.

1. Mondjon legalább három példát predikátumra!

$P(x)$ - x prím
 $E(x)$ - x egyenes

$M(x, y)$ - x merőleges y -ra
 $D(x, y)$ - x osztója y -nak

2. Sorolja fel a logikai jeleket!

$\wedge$ - „és” (konjunkció) $\Leftrightarrow$ - „akkor, és csak akkor” (ekvivalencia)
 $\vee$ - „vagy” (diszjunkció) $\neg$ - „nem” (negáció)
 $\Rightarrow$ - „ha ..., akkor ...” (implikáció) $\oplus$ - kizáró vagy

3. Milyen kvantorokat ismer? Mi a jelük?

$\exists$ - létezik, idegen szóval egzisztenciális kvantor
 $\forall$ - minden, azaz univerzális kvantor

4. Mikor van egy változó egy kvantor hatáskörében?

A $(\forall x \mathcal{F})$ formulában az $\mathcal{F}$ -ben szereplő x változók a $\forall$ kvantor hatáskörében állnak.

5. Mik a nyitott, és mik a zárt formulák?

Ha egy formulának van szabad változója, akkor nyitott, egyébként zárt.

6. Mondjon két példát nyitott formulára!

$E(x)$ - x egyenes $I(x, y)$ - x egyenes illeszkedik y pontra
 $P(x)$ - x pont

x és y szabad változók az alábbi nyitott formulákban:

$$\mathcal{A}(x, y) = (E(x) \wedge P(y) \wedge I(x, y))$$

$$\mathcal{B}(x, y) = ((E(x) \wedge I(x, y)) \Rightarrow P(y))$$

7. Mondjon egy példát zárt formulára!

$$\mathcal{C}() = \left(\forall x (E(x) \Rightarrow \exists y (P(y) \wedge I(x, y))) \right)$$

8. Definiálja a részhalmaz és a valódi részhalmaz fogalmát, és adja meg a kapcsolódó jelöléseket!

B halmaz részhalmaza A halmaznak, ha B minden eleme A -nak is eleme.

Jelölés: $B \subseteq A$, $A \supseteq B$

Ha B részhalmaza A -nak, de nem egyenlő vele, akkor B valódi részhalmaza A -nak.

Jelölés: $B \subset A$, $A \supset B$

9. Milyen tulajdonságokkal rendelkezik a halmazok egyenlősége?

A, B, C halmazok esetén:

1. reflexív: $(\forall A (A = A))$
2. tranzitív: $(\forall A, B, C ((A = B) \wedge (B = C)) \Rightarrow (A = C))$
3. antiszimmetrikus: $(\forall A, B ((A = B) \wedge (B = A)) \Rightarrow (A = B))$
4. szimmetrikus: $(\forall A, B ((A = B) \Rightarrow (B = A)))$

10. Írja le a részhalmaz fogalmát! Milyen jelöléseket használunk a részhalmazok megadására?

B halmaz részhalmaza A halmaznak, ha B minden eleme A -nak is eleme.

Formálisan: $B = \{x \in A \mid \mathcal{F}(x)\}$

11. Írja le az üres halmaz fogalmát!

Olyan halmaz, melynek nincs eleme. Jelölés: $\emptyset = \{\}$

12. Igaz-e, hogy csak egy üres halmaz van?

Igaz, a meghatározottsági axióma miatt csak egy üres halmaz van.

13. Írja le két halmaz unióját, és a megfelelő jelöléseket!

Ha A és B halmaz, akkor A unió B azokat az elemeket tartalmazza, melyek A -nak, B -nek vagy mindkettőnek elemei. Jele: $A \cup B$

14. Írja le a halmazrendszer unióját, és a megfelelő jelöléseket!

Olyan halmaz, melynek elemei az $\mathcal{A}$ halmazrendszer valamely elemének az elemei.

Formálisan: $\cup \mathcal{A} = \cup_{H \in \mathcal{A}} H = \{x \mid \exists H \in \mathcal{A} : x \in H\}$

Jelölés: $\cup \mathcal{A}$, $\cup \{A \mid A \in \mathcal{A}\}$, $\cup_{A \in \mathcal{A}} A$

15. Fogalmazza meg a halmazok uniójának alaptulajdonságait!

A, B, C halmazok

1. $A \cup \emptyset = A$
2. $A \cup B = B \cup A$ (kommutatív)
3. $(A \cup B) \cup C = A \cup (B \cup C)$ (asszociatív)
4. $A \cup A = A$ (idempotens)
5. $A \subseteq B \Leftrightarrow A \cup B = B$

16. Definiálja a halmazrendszer és két halmaz metszetét, illetve adja meg a kapcsolódó jelöléseket!

Ha A és B halmaz, akkor A metszet B azon elemek halmaza, melyek A -nak és B -nek is elemei. Jelölés: $A \cap B$

Formálisan: $A \cap B := \{x \in A \mid x \in B\}$

$\mathcal{A}$ halmazrendszer metszete az a halmaz, melynek elemei a halmazrendszer minden elemének eleme. Jelölés: $\cap \mathcal{A}$, $\cap \{A \mid A \in \mathcal{A}\}$, $\cap_{A \in \mathcal{A}} A$

Formálisan: $\cap \mathcal{A} := \{a : a \in A \text{ minden } A \in \mathcal{A}\text{-ra}\}$

17. Fogalmazza meg a halmazok metszetének alaptulajdonságait!

A, B, C halmazok

1. $A \cap \emptyset = \emptyset$
2. $A \cap B = B \cap A$ (kommutatív)
3. $(A \cap B) \cap C = A \cap (B \cap C)$ (asszociatív)
4. $A \cap A = A$ (idempotens)
5. $A \subseteq B \Leftrightarrow A \cap B = A$

18. Fogalmazza meg az unió és a metszet disztributivitását!

A, B, C halmazok

$$A \cup (B \cap C) = (A \cup B) \cap (A \cup C)$$

$$A \cap (B \cup C) = (A \cap B) \cup (A \cap C)$$

19. Definiálja a halmazok különbségét, szimmetrikus differenciáját és komplementerét!

A, B halmaz

különbség: $A \setminus B := \{x \in A \mid x \notin B\}$

szimmetrikus differencia: $A \Delta B := \{x \mid x \in A \oplus x \in B\} = (A \setminus B) \cup (B \setminus A)$

A halmaz X -re vonatkozó komplementere: $\bar{A} := X \setminus A$

20. Fogalmazza meg a halmazok komplementerének alaptulajdonságait!

1. $\overline{\overline{A}} = A$	3. $\overline{\overline{X}} = \emptyset$	6. $A \subseteq B \Leftrightarrow \overline{B} \subseteq \overline{A}$
2. $\overline{\emptyset} = X$	4. $A \cup \overline{A} = X$	7. $\overline{A \cup B} = \overline{A} \cap \overline{B}$
	5. $A \cap \overline{A} = \emptyset$	8. $\overline{A \cap B} = \overline{A} \cup \overline{B}$

21. Írja le a hatványhalmaz fogalmát! Milyen jelölések kapcsolódnak hozzá?

Ha A halmaz, akkor A *hatványhalmaza* egy olyan halmazrendszer, melynek elemei A részhalmazai. Jele: $\mathcal{P}(A)$

22. Definiálja a rendezett pár fogalmát és koordinátáit!

Bármely x, y esetén $(x, y) := \{\{x\}, \{x, y\}\}$

Az (x, y) rendezett pár első koordinátája x , a második y .

23. Definiálja két halmaz Descartes-szorzatát!

X, Y halmaz

$X \times Y := \{(x, y) \mid x \in X \wedge y \in Y\}$ rendezett párokból álló halmaz X és Y Descartes-szorzata.

24. Definiálja a binér reláció fogalmát, és adja meg a kapcsolódó jelöléseket!

R reláció minden eleme egy rendezett pár.

Jelölések: $(x, y) \in R$ vagy xRy (x és y között fennáll az R reláció)

25. Adjon három példát binér relációra!

1. $\emptyset$
2. $\mathbb{I}_X = \{(x, x) \in X \times X \mid x \in X\}$
3. $R = \{(x, y) \in \mathbb{R}^2 \mid x^2 = y\}$

26. Mit jelent az, hogy R reláció X és Y között? Mit jelent az, hogy R egy X -beli reláció?

R reláció X és Y halmaz között: $R \subseteq X \times Y$

Ha $X = Y$, akkor R egy X -beli *homogén binér reláció*.

27. Definiálja a binér reláció értelmezési tartományát és értékkészletét, illetve adja meg a kapcsolódó jelöléseket!

X, Y halmaz, $R \subseteq X \times Y$

R reláció *értelmezési tartománya*:

$$\text{dmn}(R) := \{x \in X \mid \exists y \in Y : xRy\}$$

R reláció *értékkészlete*:

$$\text{rng}(R) := \{y \in Y \mid \exists x \in X : xRy\}$$

28. Definiálja binér reláció kiterjesztését, leszűkítését, leszűkítését egy halmazra!

S, R binér reláció, A halmaz

$S \subseteq R$ esetén S az R leszűkítése, vagy R az S kiterjesztése.

R reláció leszűkítése A halmazra: $R|_A := \{(x, y) \in R \mid x \in A\}$

29. Definiálja egy binér reláció inverzét!

R binér reláció

$$R^{-1} := \{(y, x) \mid (x, y) \in R\}$$

30. Definiálja halmaz képét és inverz képét binér relációnál, illetve adja meg a kapcsolódó jelöléseket!

R binér reláció, A halmaz

A halmaz képe: $R(A) := \{y \mid \exists x \in A : (x, y) \in R\}$

A halmaz inverz képe: $R^{-1}(A) := \{y \mid \exists x \in A : (y, x) \in R\}$

31. Definiálja binér relációk kompozícióját! Lehet-e a kompozíció üres?

R, S binér relációk

R és S kompozíciója: $R \circ S := \{(x, y) \mid \exists z : zRy \wedge xSz\}$

A kompozíció akkor üres, ha $\text{dmn}(R)$ és $\text{rng}(S)$ diszjunkt.

32. Fogalmazzon meg két binér reláció kompozíciójára vonatkozó állítást!

R, S, T binér relációk

1. $(R \circ S) \circ T = R \circ (S \circ T)$ (asszociatív)

2. $(R \circ S)^{-1} = S^{-1} \circ R^{-1}$

33. Mit jelent az, hogy egy reláció tranzitív, szimmetrikus, illetve dichotom? Ezek közül melyek azok, amik csak a reláción múlnak?

X halmaz, R binér reláció

tranzitív: $\forall x, y, z ((x, y) \in R \wedge (y, z) \in R) \Rightarrow (x, z) \in R$

szimmetrikus: $\forall x, y ((x, y) \in R \Rightarrow (y, x) \in R)$

dichotom: $\forall x, y \in X$ -re $(x, y) \in R \vee (y, x) \in R$ igaz

A tranzitivitás és a szimmetria csak a reláción múlik.

34. Mit jelent az, hogy egy reláció antiszimmetrikus, illetve trichotom? Ezek közül melyek azok, amik csak a reláción múlnak?

X halmaz, R binér reláció

antiszimmetrikus: $\forall x, y ((x, y) \in R \wedge (y, x) \in R) \Rightarrow x = y$

trichotom: $\forall x, y \in X (x = y \oplus (x, y) \in R \oplus (y, x) \in R)$

Az antiszimmetria csak a reláción múlik.

35. Mit jelent az, hogy egy reláció szigorúan antiszimmetrikus, reflexív, illetve irreflexív? Ezek közül melyek azok, amik csak a reláción múlnak?

X halmaz, R binér reláció

szigorúan antiszimmetrikus: $\forall x, y ((x, y) \in R \Rightarrow (y, x) \notin R)$

reflexív: $\forall x \in X : (x, x) \in R$

irreflexív: $\forall x \in X : (x, x) \notin R$

Az szigorú antiszimmetria csak a reláción múlik.

36. Definiálja az ekvivalenciarelációt, illetve az osztályozás fogalmát!

X halmaz, $R \subseteq X \times X$ reláció ekvivalenciareláció, ha tranzitív, szimmetrikus és reflexív. X részhalmazainak egy $\mathcal{O}$ rendszerét X osztályozásának nevezzük, ha $\mathcal{O}$ páronként diszjunkt nem üres halmazokból álló halmazrendszer, melyre $\cup \mathcal{O} = X$

37. Mi a kapcsolat az ekvivalenciarelációk és az osztályozások között?

Minden X halmazon értelmezett ekvivalenciarelációhoz ($\sim$) létezik egy $\mathcal{O} = \{\tilde{x} \mid x \in X\}$ osztályozás, ahol $\tilde{x} = \{y \in X \mid y \sim x\}$

Másfelől minden osztályozás megad egy ekvivalenciarelációt: $R = \cup \{Y \times Y : Y \in \mathcal{O}\}$

38. Definiálja a részbenrendezés, illetve a részbenrendezett halmaz fogalmát! Mit mondhatunk egy részbenrendezett halmaz egy részhalmazáról?

Ha egy X halmazbeli reláció reflexív, antiszimmetrikus és tranzitív, akkor *részbenrendezésnek* nevezzük. Jelölés: $\leq$

A *részbenrendezett halmaz* tulajdonképpen a $(X, \leq)$ pár. X részbenrendezett halmaz Y részhalmaza is részbenrendezett.

39. Definiálja a (teljes) rendezés fogalmát!

Ha a $\leq$ részbenrendezési reláció dichotom is, azaz, ha X bármely két eleme összehasonlítható, akkor *rendezésnek* nevezzük.

40. Mondjon példát részbenrendezett, de nem rendezett halmazra!

$n, m \in \mathbb{N}$, $n|m$ reláció.

41. Definiálja egy relációnak megfelelő szigorú, illetve gyenge reláció fogalmát!

$R \subseteq X \times X$

S az R -nek megfelelő *szigorú reláció*: $xRy \wedge x \neq y \Rightarrow xSy$, ahol $S \subseteq X \times X$

T az R -nek megfelelő *gyenge reláció*: $xRy \vee x = y \Rightarrow xTy$, ahol $T \subseteq X \times X$

42. Definiálja a szigorú részbenrendezést, és fogalmazza meg a kapcsolatát a részbenrendezéssel!

Ha $<$ egy X -beli *szigorú részbenrendezés*, amin egy tranzitív, szigorúan antiszimmetrikus (tehát irreflexív is) relációt értünk, akkor a megfelelő gyenge reláció egy részbenrendezés ($\leq$).

43. Definiálja az intervallumokat, és adja meg a kapcsolódó jelöléseket!

X egy részbenrendezett halmaz

Ha $z \geq x$ és $z \leq y$, akkor z az x és y közé esik. Az ilyen elemek halmazát $[x, y]$ -al jelöljük.

Ha $z > x$ és $z < y$, akkor z szigorúan az x és y közé esik. Az ilyen elemek halmazát $]x, y[$ vagy (x, y) jelöli.

Az $]x, y[$ és az $]x, y]$ értelmezése analóg. Itt használatos a $[x, y)$, illetve a $(x, y]$ jelölés is.

A fenti halmazok közös néven *intervallumok*.

44. Definiálja a kezdőszelet fogalmát, és adja meg a kapcsolódó jelöléseket!

X részbenrendezett halmaz

Egy $x \in X$ elemhez tartozó kezdőszeletnek a $\{y \in X \mid y < x\}$ részhalmazt nevezzük.

Ennek jelölése: $] \leftarrow, x[$ ($A] \leftarrow, x[$, $]x, \rightarrow[$, $[x, \rightarrow[$ jelölések analóg értelmezendők)

45. Definiálja a legkisebb és legnagyobb elem fogalmát!

X részbenrendezett halmaz

legkisebb elem: $x \in X$, $\forall y \in X$ -re $x \leq y$

legnagyobb elem: $x \in X$, $\forall y \in X$ -re $x \geq y$

Nem biztos, hogy léteznek ilyen elemek, de ha igen, akkor egyértelmű.

46. Definiálja a minimális és a maximális elem fogalmát, és adja meg a kapcsolódó jelöléseket!

X részbenrendezett halmaz

$x \in X$ -et *minimálisnak* nevezzük, ha nincs nála kisebb, *maximálisnak* pedig, ha nincs nála nagyobb elem.

Ha X -nek $\exists!$ minimális eleme, akkor azt $\min X$ -szel, ha pedig $\exists!$ maximális eleme azt $\max X$ -szel jelöljük.

47. Adjon meg egy olyan részbenrendezett halmazt, melyben több minimális elem van!

$$X = \{2, 3, 4, 5, 6, 10\}$$

$R = \{(x, y) \in X^2 : x|y\}$ relációban a 2, 3 és az 5 minimális.

48. Adjon meg olyan részbenrendezett halmazt, melyben nincs maximális elem!
Ilyen halmaz például a természetes számok halmaza ($\mathbb{N}$).

49. Definiálja az alsó és felső korlát fogalmát!

X részbenrendezett halmaz, $Y \subseteq X$, $x \in X$

$\forall y \in Y : y \leq x \Rightarrow x$ felső korlátja Y -nak

$\forall y \in Y : y \geq x \Rightarrow x$ alsó korlátja Y -nak

50. Definiálja az alsó és a felső határ tulajdonságot!

X részbenrendezett halmaz

$\emptyset \neq S \subseteq X$ felülről korlátos, és van felső korlátja $\Rightarrow S$ felső határ tulajdonságú.

$\emptyset \neq S \subseteq X$ alulról korlátos, és van alsó korlátja $\Rightarrow S$ alsó határ tulajdonságú.

51. Definiálja az infimum és a szuprémum fogalmát!

X részbenrendezett halmaz, $Y \subseteq X$

Ha Y alulról korlátos, és az alsó korlátok halmazában van legnagyobb elem, akkor azt Y infimumának nevezzük. Jele: $\inf Y$

Ha Y felülről korlátos, és a felső korlátok halmazában van legkisebb elem, akkor azt Y szuprémumának nevezzük. Jele: $\sup Y$

52. Definiálja a jólrendezés és a jólrendezett halmaz fogalmát!

Egy X rendezett halmazt jólrendezettnek, a rendezését pedig jólrendezésnek nevezzük, ha X bármely nem üres részhalmazának van legkisebb eleme.

53. Adjon meg egy olyan rendezett halmazt, ami nem jólrendezett!

$\mathbb{Z}$, mivel a negatív számokból álló részhalmaznak nincs legkisebb eleme vagy a

$\mathbb{R}$, mivel például a $]0, 1[$ intervallumnak nincs legkisebb eleme.

54. Adjon példát jólrendezett halmazra!

$\mathbb{N}$

55. Definiálja a függvény fogalmát, és ismertesse a kapcsolódó jelöléseket!

Egy f reláció függvény, ha $\left((x, y) \in f \wedge (x, y') \in f \Rightarrow y = y' \right)$.

Jelölések: $\forall x \in \text{dmn}(f)$ -re $f(x) = y$, $f : x \mapsto y$ (az f függvény x helyen felvett y értéke),
 $f : X \rightarrow Y$ (X halmazt Y -ba képező f függvény)

56. Mi a különbség az $f \in X \rightarrow Y$ és a $f : X \rightarrow Y$ között?

$f \in X \rightarrow Y$ esetén $\text{dmn}(f) \subset X$, míg

$f : X \rightarrow Y$ esetén $\text{dmn}(f) = X$

57. Mikor nevezünk egy függvényt kölcsönösen egyértelműnek?

Egy f függvény kölcsönösen egyértelmű (injektív), ha $(f(x) = y \wedge f(x') = y) \Rightarrow x = x' \Leftrightarrow f^{-1}$ reláció is függvény.

58. Definiálja a permutáció fogalmát!

Egy X halmaz önmagára való kölcsönösen egyértelmű leképezéseit az X permutációjának nevezzük.

59. Igaz-e, hogy két függvény összetétele is függvény?

Igaz, ha f és g függvény, akkor $g \circ f$ is az.

60. Mikor állítjuk, hogy két függvény összetétele injektív, szürjektív, illetve bijektív?

Ha f és g injektív, akkor $g \circ f$ is.

Ha $f : X \rightarrow Y$ és $g : Y \rightarrow Z$ szürjektívek, akkor $g \circ f : X \rightarrow Z$ is szürjektív.

Ha f és g bijektív, akkor $g \circ f$ is.

61. Mikor nevezünk egy függvényt monoton növekedőnek, illetve monoton csökkenőnek?

X, Y részbenrendezett halmazok, $f : X \rightarrow Y$

monoton növekedő, ha $x, y \in X$, $x \leq y$ esetén $f(x) \leq f(y)$, és

monoton csökkenő, ha $x, y \in X$, $x \leq y$ esetén $f(x) \geq f(y)$.

62. Mikor nevezünk egy függvényt szigorúan monoton növekedőnek, illetve szigorúan monoton csökkenőnek?

X, Y részbenrendezett halmazok, $f : X \rightarrow Y$

szigorúan monoton növekedő, ha $x, y \in X$, $x < y$ esetén $f(x) < f(y)$, és

szigorúan monoton csökkenő, ha $x, y \in X$, $x < y$ esetén $f(x) > f(y)$.

63. Mi a kapcsolat a szigorúan monoton növekedő és az injektív függvények között?

Ha X, Y rendezett halmaz, akkor egy $f : X \rightarrow Y$ szigorúan monoton függvény injektív is.

64. Mit értünk indexhalmaz, indexelt halmaz és indexelt család alatt?

f függvény i helyen felvett értékét f_i -vel jelöljük. Ilyenkor a függvény I értelmezési tartományát *indexhalmaznak*, értékészletét pedig *indexelt halmaznak*, a függvényt pedig *indexelt családnak* nevezzük.

65. Definiálja az indexelt halmazcsaládokra vonatkozó De Morgan-szabályokat!

$X_i, i \in I \neq \emptyset$ az X részhalmazainak indexelt családja. Ekkor az X -re vonatkozó komplementer:

$$\begin{aligned} \overline{(\cup_{i \in I} X_i)} &= \cap_{i \in I} \overline{X_i} \\ \overline{(\cap_{i \in I} X_i)} &= \cup_{i \in I} \overline{X_i} \end{aligned}$$

66. Definiálja a binér, unér és nullér műveletek fogalmát, továbbá ismertesse a kapcsolódó jelöléseket!

X egy halmaz

X -beli *binér művelet*en egy $* : X \times X \rightarrow X$ leképezést értünk,

X -beli *unér művelet*en egy $* : X \rightarrow X$ leképezést értünk, míg

*nullér művelet*en $* : \{\emptyset\} \rightarrow X$ leképezést értünk, ami tulajdonképp X egy elemének a kijelölése.

67. Adjon meg egy binér műveletet táblázattal!

Binér logikai műveletek, például: $\wedge$ (és), $\Rightarrow$ (implikáció).

$\wedge$	$\uparrow$	$\downarrow$	$\Rightarrow$	$\uparrow$	$\downarrow$
$\uparrow$	$\uparrow$	$\downarrow$	$\uparrow$	$\uparrow$	$\downarrow$
$\downarrow$	$\downarrow$	$\downarrow$	$\downarrow$	$\uparrow$	$\uparrow$

68. Hogyan definiálunk műveleteket függvények között?

X halmaz, Y halmaz a $*$ binér művelettel

$$(f * g)(x) = \forall x \in X (f(x) * g(x)), \text{ ha } f, g : X \rightarrow Y$$

Hasonlóan definiálhatók unér és nullér műveletek függvényeken.

69. Definiálja a művelettartó leképezés fogalmát!

$*$ binér művelet az X halmazon, $*'$ binér művelet az X' halmazon

$\varphi : X \rightarrow X'$ leképezés *művelettartó*, ha $\forall x, y \in X$ -re

$$\varphi(x * y) = \varphi(x) *' \varphi(y)$$

70. Adjon példát művelettartó leképezésre!

$X = X' = \mathbb{R}$

$*$ = $*'$ = szorzás

$\varphi : x \rightarrow x^2$ művelettartó, mert $(xy)^2 = x^2y^2$

71. Fogalmazza meg a rekurziótételt!

X egy halmaz, $a \in X$, $f : X \rightarrow X$ függvény és $\mathbb{N}$ -en teljesülnek a Peano-axiómák, akkor $\exists! g : \mathbb{N} \rightarrow X$ függvény, amelyre $\forall n \in \mathbb{N} (g(0) = a \wedge g(n^+) = f(g(n)))$.

72. Definiálja a karakterisztikus függvény fogalmát, és ismertesse a kapcsolódó jelöléseket!

X, Y halmaz, $Y \subseteq X$. Ekkor Y karakterisztikus függvénye:

$$\chi_Y(x) = \begin{cases} 0, & \text{ha } x \in X \setminus Y \\ 1, & \text{ha } x \in Y \end{cases}$$

73. Definiálja a bal és jobb oldali semleges elem, illetve a semleges elem fogalmát!

G halmaz, $*$: $G \times G \rightarrow G$

Ha $s \in G$ és $\forall g \in G (s * g = g)$, akkor s *bal oldali semleges elem*.

Ha $s \in G$ és $\forall g \in G (g * s = g)$, akkor s *jobb oldali semleges elem*.

Ha s bal és jobb oldali semleges elem is, akkor s *semleges elem*.

74. Definiálja a félcsoport, a balinverz, a jobbinverz és az inverz fogalmát, továbbá ismertesse a kapcsolódó jelöléseket!

G halmaz, $*$: $G \times G \rightarrow G$

Ha $*$ asszociatív, akkor a $(G, *)$ grupoid *félcsoport*.

Ha $(G, *)$ félcsoportban van semleges elem, tehát $(G, *)$ monoid, akkor $g, g^* \in G$, s semleges elem, illetve

$g * g^* = s$ esetén g a g^* *balinverze*, g^* pedig a g *jobbinverze*.

Ha g^* a g bal- és jobbinverze, akkor g^* *inverz*.

75. Igaz-e, hogy egy egységelemes multiplikatív félcsoportban, ha h-nak és g-nek van inverze, akkor h · g-nek is, és ha igen, mi?

Igaz, ha h-nak h^* , g-nek g^* az inverze, akkor $h \cdot g$ inverze $g^* \cdot h^*$.

76. Definiálja a csoport és az Abel-csoport fogalmát!

G halmaz, $*$: $G \times G \rightarrow G$

$(G, *)$ *csoport*, ha $(G, *)$ grupoidban a $*$ asszociatív, van semleges elem, továbbá G minden elemének létezik inverze.

$(G, *)$ csoport *Abel-csoport*, ha $*$ kommutatív.

77. Igaz-e, hogy ha X tetszőleges halmaz, akkor $(\mathcal{P}(X), \cap)$ egy egységelemes félcsoporth?

Igaz, egységelemes kommutatív félcsoporth, ahol az egységelem maga az X .

78. Igaz-e, hogy ha X tetszőleges halmaz, akkor $(\mathcal{P}(X), \cup)$ egy csoporth?

Nem, egységelemes ($\emptyset$ az egységelem) kommutatív félcsoporth.

79. Igaz-e, hogy ha X tetszőleges halmaz, akkor $(\mathcal{P}(X), \Delta)$ egy félcsoporth?

Igaz, Abel-csoport, mivel az inverz a komplementer, az egységelem pedig az $\emptyset$.

80. Igaz-e, ha X tetszőleges halmaz, akkor az X -beli binér relációk a kompozíció művelettel egységelemes félcsoporthot alkotnak?

Igaz, mivel a kompozíció művelet asszociatív (R, Q, S relációkra $(R \circ Q) \circ S = R \circ (Q \circ S)$), az egységelem pedig $\mathbb{I}_X = \{(x, x) \in X \times X \mid x \in X\}$, mivel $\forall R \subseteq X \times X$ -re $R \circ \mathbb{I}_X = \mathbb{I}_X \circ R = R$.

81. Igaz-e, ha X tetszőleges halmaz, akkor az X -et X -re képező bijektív leképezések a kompozíció művelettel csoporthot alkotnak?

Igaz, a bijektív leképezések csoporthot alkotnak, mivel a bijekció injektív, és az injektív leképezéseknek van inverze.

82. Fogalmazza meg a természetes számokra a $\leq$ reláció és a műveletek kapcsolatát leíró tételt!

$n, m, k \in \mathbb{N}$

$n \leq m \Leftrightarrow n + k \leq m + k$

$k \neq 0$ esetén $n \leq m \Leftrightarrow n \cdot k \leq m \cdot k$

83. Definiálja a véges sorozatokat!

Ha $n \in \mathbb{N}$, akkor a $[0, n] \subseteq \mathbb{N}$ vagy $[1, n] \subseteq \mathbb{N}^+$ halmazon értelmezett függvényeket véges sorozatnak nevezzük.

84. Fogalmazza meg az általános rekurziótételt!

X halmaz, f egy X -be képező függvény, ahol $\text{dmn}(f) \subseteq \mathbb{N}$ valamely kezdőszeletéből X -be képező függvények halmaza.

Ekkor $\exists ! g : \mathbb{N} \rightarrow X$, amely „f-zárt”, tehát $\forall a \in \mathbb{N} (g(a) = f(g|_{\{1, \dots, a\}}))$

85. Definiálja véges sok elem szorzatát félcsoporthban és egységelemes félcsoporthban!

G egy multiplikatív félcsoporth, $x : \mathbb{N} \rightarrow G$

Az általános rekurziótételt alkalmazva definiálhatjuk a

$\prod_{k=1}^n x_k$ szorzatokat úgy, hogy $\prod_{k=1}^1 x_k = x_1$ és $\prod_{k=1}^{n+1} x_k = \left(\prod_{k=1}^n x_k \right) \cdot x_{n+1}$ ($n \in \mathbb{N}^+$)

Ha G egységelemes multiplikatív félcsoporth e egységelemmel, akkor érdemes úgy megállapodni, hogy

$\prod_{k=1}^0 x_k = e$

86. Hogyan értelmezzük a $\sum_{a \in A} x_a$ jelölést?

Ha G félcsoporth, A halmaz, $x : A \rightarrow G$ függvény, $n \in \mathbb{N}^+$ és $\exists \varphi : \{k \in \mathbb{N} \mid 1 \leq k \leq n\} \rightarrow A$ injektív leképezés, akkor minden ilyen leképezésre $\sum_{k=1}^n x_{\varphi(k)}$ ugyan az. Ez az *általános kommutativitás tétele*, és ezt a közös értéket jelöltük $\sum_{a \in A} x_a$ -val.

87. Definiálja a nullgyűrű és a zérógyűrű fogalmát!

A *nullgyűrű* egy olyan gyűrű, ami csak 1 elemet tartalmaz, és ez a 0.

A *zérógyűrű* additív Abel-csoport, amelyben bármely két elem szorzata 0.

88. Definiálja a bal és jobb oldali nullosztó és a nullosztópár fogalmát!

R gyűrű, $x, y \neq 0$ és $x, y \in R$

Ha $xy = 0 \Rightarrow x$ és y *nullosztópár*. Itt x a *bal*, míg y a *jobb oldali nullosztó*.

89. Definiálja az integritási tartomány fogalmát!

Kommutatív nullosztómentes gyűrűt *integritási tartománynak* nevezünk.

90. Definiálja a rendezett integritási tartomány fogalmát!

Egy R rendezett halmaz *rendezett integritási tartomány*, ha integritási tartomány, és az alábbi feltételek fennállnak:

1. $x, y, z \in R(x \leq y \Rightarrow x + z \leq y + z)$ (összeadás monoton)
2. $x, y \in R(x, y \geq 0 \Rightarrow xy \geq 0)$ (szorzás monoton)

91. Fogalmazza meg a szükséges és elégséges feltételt arra, hogy egy integritási tartomány rendezett integritási tartomány legyen!

R integritási tartomány *rendezett integritási tartomány* $\Leftrightarrow$ ha alaphalmaza rendezett, és az alábbi feltételek fennállnak:

1. $x, y, z \in R(x < y \Rightarrow x + z < y + z)$ (összeadás szigorúan monoton)
2. $x, y \in R(x, y > 0 \Rightarrow xy > 0)$ (szorzás szigorúan monoton)

92. Fogalmazza meg a rendezett integritási tartományokban az egyenlőtlenségekkel való számolás szabályait leíró tételt!

R rendezett integritási tartomány, $x, y, z \in R$

1. $x > 0 \Rightarrow -x < 0$, és $x < 0 \Rightarrow -x > 0$
2. $(x < y \wedge z > 0) \Rightarrow xz < yz$
3. $(x < y \wedge z < 0) \Rightarrow xz > yz$
4. $x \neq 0 \Rightarrow x^2 > 0$
5. Ha 1 semleges elem, $0 < x < y$ és x, y -nak van multiplikatív inverze, akkor $0 < \frac{1}{y} < \frac{1}{x}$

93. Definiálja a test fogalmát, és adjon három példát testre!

F gyűrűt *testnek* nevezzük, ha a nullelemet 0-val jelölve $F \setminus \{0\}$ a szorzással Abel-csoportot alkot. Ilyen például: $\mathbb{Q}, \mathbb{R}, \mathbb{C}$

94. Definiálja a rendezett test fogalmát, és adjon példát olyan testre, mely nem tehető rendezett testté!

Ha egy test rendezett integritási tartomány, akkor *rendezett testnek* nevezzük. $\mathbb{C}$ nem tehető rendezett testté.

95. Fogalmazza meg az arkhimédieszi tulajdonságot!

F rendezett test *arkhimédieszien rendezett*, ha $x, y \in F(x > 0 \Rightarrow \exists n \in \mathbb{N}(nx \geq y))$

96. Mi a kapcsolata az arkhimédieszi tulajdonságnak a felső határ tulajdonsággal? Egy felső határ tulajdonságú rendezett test mindig arkhimédieszien rendezett.

97. Fogalmazza meg a racionális számok felső határ tulajdonságára és az arkhimédieszi tulajdonságra vonatkozó tételt!

A $\mathbb{Q}$ számok rendezett teste arkhimédieszien rendezett, de nem felső határ tulajdonságú.

98. Fogalmazza meg a valós számok egyértelműségét leíró tételt!

$\mathbb{R}'$ és $\mathbb{R}''$ két felső határ tulajdonságú rendezett test. Ekkor $\exists \varphi : \mathbb{R}' \rightarrow \mathbb{R}''$ injektív leképezés, mely monoton növekvő, illetve összeadás- és szorzástartó.

99. Definiálja a bővített valós számokat!

$\overline{\mathbb{R}} = \mathbb{R} \cup \{-\infty, +\infty\}$. A $\mathbb{R}$ számok rendezésének kiterjesztése $\overline{\mathbb{R}}$ -ra: $-\infty < x < +\infty$

Ellentett képzése: $-(+\infty) = -\infty$ és $-(-\infty) = +\infty$

Összeadás: $x + (+\infty) = (+\infty) + x = +\infty$, ha $x \in \overline{\mathbb{R}}$, és $x > -\infty$

$x + (-\infty) = (-\infty) + x = -\infty$, ha $x \in \overline{\mathbb{R}}$, és $x < +\infty$

A $(+\infty) + (-\infty)$ és a $(-\infty) + (+\infty)$ nincs értelmezve.

100. Fogalmazza meg a valós számok létezését leíró tételt!

Létezik felső határ tulajdonságú rendezett test.

101. Definiálja a komplex számok halmazát a műveletekkel!

A komplex számok halmaza $\mathbb{C} = \mathbb{R} \times \mathbb{R}$, azaz rendezett valós számpárok halmaza az

$(x, y) + (x', y') = (x + x', y + y')$ összeadással,

és a $(x, y) \cdot (x', y') = (xx' - yy', xy' + x'y)$ szorzással, mint műveletekkel.

102. Adja meg a $\mathbb{R}$ beágyazását $\mathbb{C}$ -be!

$x, x' \in \mathbb{R}$

1. $(x, 0) + (x', 0) = (x + x', 0)$

2. $(x, 0) \cdot (x', 0) = (xx', 0)$

Emiatt az $x \mapsto (x, 0)$ injektív, összeadás- és szorzástartó leképezése $\mathbb{R}$ -nek $\mathbb{C}$ -be, így

$$\mathbb{R} = \{(x, 0) \in \mathbb{C} \mid x \in \mathbb{R}\}$$

103. Definiálja i -t, komplex szám valós és képzetes részét, konjugáltját és a képzetes számok fogalmát!

$(0, 1)$ komplex számot jelölje i . Ennek segítségével tetszőleges $a, b \in \mathbb{R}$, (a, b) komplex szám átírható $a + bi$ alakba (algebrai alak). $z = a + bi \in \mathbb{C}$ esetén z képzetes része b (jele: $\text{Im}(z) = b$), illetve valós része a (jele: $\text{Re}(z) = a$).

z konjugáltja a $\bar{z} = \overline{a + bi} = a - bi$ komplex számmal egyenlő.

Ha $\text{Re}(z) = 0$, akkor z képzetes szám.

104. Fogalmazza meg a komplex konjugálás tulajdonságait!

Definíció alapján következnek a következő összefüggések:

1. $\overline{\bar{z}} = z$

4. $z + \bar{z} = 2\text{Re}(z)$

6. $\overline{\left(\frac{1}{z}\right)} = \frac{1}{\bar{z}}$

2. $\overline{z + w} = \bar{z} + \bar{w}$

5. $z - \bar{z} = 2\text{Im}(z)i$

3. $\overline{z\bar{w}} = \bar{z} \cdot w$

105. Definiálja a komplex szám abszolút értékét! Milyen tételt használt?

$(x, y) \in \mathbb{C}$

Felhasznált tétel: Pitagorasz-tétel

$$|(x, y)| = \sqrt{x^2 + y^2} = r$$

106. Fogalmazza meg a komplex számok abszolútértékének tulajdonságait!

$z, w \in \mathbb{C}, x \in \mathbb{R}$

1. $z\bar{z} = |z|^2$

5. $|\bar{z}| = |z|$

2. $\frac{1}{z} = \frac{\bar{z}}{|z|^2}$, ha $z \neq 0$

6. $|zw| = |z||w|$

7. $|\text{Re}(z)| \leq |z|$

3. $|(x, 0)| = |x|$

8. $|\text{Im}(z)| \leq |z|$

4. $|0| = 0$ és $z \neq 0 \Rightarrow |z| > 0$

9. $|z + w| \leq |z| + |w|$

10. $||z| - |w|| \leq |z - w|$

107. Definiálja a komplex számokra a sgn függvényt, és fogalmazza meg tulajdonságait!

$$z \in \mathbb{C} \quad \text{Tulajdonságai:}$$

$$\operatorname{sgn}(z) = \begin{cases} 0, & \text{ha } z = 0 \\ \frac{z}{|z|}, & \text{ha } z \neq 0 \end{cases} \quad \begin{cases} \operatorname{sgn}(\bar{z}) = \overline{\operatorname{sgn}(z)} \\ |\operatorname{sgn}(z)| = 1, \text{ ha } z \neq 0 \end{cases}$$

108. Definiálja a komplex számok trigonometrikus alakját és argumentumát!

$$0 \neq z \in \mathbb{C}$$

$\exists t \in \mathbb{R} (\operatorname{sgn}(z) = \cos t + i \sin t)$. Ha ez az összefüggés fennáll, akkor a $t + 2k\pi (k \in \mathbb{Z})$ számokra is, és csak ezekre. Ha $z = 0$, akkor bármely $t \in \mathbb{R}$ választható. Ilyenkor a z trigonometrikus alakja $z = |z|(\cos t + i \sin t)$. A z argumentuma (jele: $\arg(z)$) az a $t \in \mathbb{R}$, amelyre $-\pi < t \leq \pi$ és $z = |z|(\cos t + i \sin t)$

109. Írja fel két komplex szám szorzatát és hányadosát trigonometrikus alakjuk segítségével!

$$z, w \in \mathbb{C}, t = \arg(z), s = \arg(w)$$

$$zw = |z|(\cos t + i \sin t) \cdot |w|(\cos s + i \sin s) = |zw|(\cos(s+t) + i \sin(s+t))$$

$$\frac{z}{w} = \frac{z \cdot \bar{w}}{|w|^2} = \frac{|z|}{|w|} \left(\cos(t-s) + i \sin(t-s) \right), \text{ ha } w \neq 0$$

110. Ha $n \in \mathbb{N}^+$ és $w \in \mathbb{C}$, írja fel a $z^n = w$ egyenlet összes megoldását!

$w = 0$ esetén $z = 0$, különben, ha $t = \arg(w)$, $k \in \mathbb{N}$

$$z_k = \sqrt[n]{|w|} \left(\cos \left(\frac{t + 2k\pi}{n} \right) + i \sin \left(\frac{t + 2k\pi}{n} \right) \right), k = [0, n-1]$$

különböző komplex számok, amelyek n -edik hatványa w .

111. Írja fel az n -edik komplex egységgyököket. Mit értünk primitív n -edik egységgyökök alatt?

Speciálisan, ha $w = 1$, akkor az $\varepsilon^n = 1$ feltételnek az alábbi komplex számok tesznek eleget:

$$\varepsilon_k = \cos \left(\frac{2k\pi}{n} \right) + i \sin \left(\frac{2k\pi}{n} \right), k = [0, n-1]$$

Ezeket n -edik komplex egységgyököknek nevezzük.

Az n -edik primitív egységgyökök hatványaiként az összes többi egységgyök előáll.

112. Ha $n \in \mathbb{N}^+$ és $w \in \mathbb{C}$, írja fel a $z^n = w$ egyenlet összes megoldását az n -edik egységgyök segítségével!

$$z_k = z \varepsilon_k, \text{ ahol } k = [0, n-1]$$

113. Fogalmazza meg az algebra alaptételét!

Ha $n \in \mathbb{N}^+$, valamint $c_0, c_1, \dots, c_n \in \mathbb{C}, c_n \neq 0$, akkor $\exists z \in \mathbb{C}$, amelyre $\sum_{k=0}^n c_k z^k = 0$.

114. Definiálja a halmazok ekvivalenciáját, és sorolja fel tulajdonságait!

Tetszőleges X, Y halmazok ekvivalensek, ha $\exists \varphi : X \rightarrow Y$ bijekció. Jelölése: $X \sim Y$.

Tulajdonságai:

1. $X \sim X$ (reflexív)
2. $X \sim Y \Rightarrow Y \sim X$ (szimmetrikus)
3. $(X \sim Y \wedge Y \sim Z) \Rightarrow X \sim Z$ (tranzitív)

115. Ha az X és X' illetve Y és Y' halmazok ekvivalensek, milyen más halmazok ekvivalenciájára következtethetünk?

$X \times Y$ és $X' \times Y'$ is ekvivalens.

116. Definiálja a véges és végtelen halmazok fogalmát!

X halmaz véges, ha valamely $n \in \mathbb{N}$ számra ekvivalens a $\{1, 2, \dots, n\}$ halmazzal, egyébként végtelen.

117. Definiálja egy véges halmaz elemeinek a számát! Hogyan jelöljük? Mit használt fel a definícióhoz?

Az az egyértelműen meghatározott $n \in \mathbb{N}$, melyre adott X véges halmaz ekvivalens $\{1, 2, \dots, n\}$ -nel, az X halmaz elemeinek a száma. Jele: $\#(X)$, $\text{card}(X)$, $|X|$

A definícióhoz felhasználtuk, hogy minden véges halmaz legfeljebb egy n -re ekvivalens $\{1, 2, \dots, n\}$ halmazzal.

118. Fogalmazza meg a véges halmazok és elemszámuk tulajdonságait leíró tételt!
 X, Y halmazok

1. X véges és $Y \subseteq X \Rightarrow Y$ is véges, és $\#(Y) \leq \#(X)$
2. X véges és $Y \subset X \Rightarrow Y$ is véges, és $\#(Y) < \#(X)$
3. X, Y véges és diszjunkt $\Rightarrow X \cup Y$ is véges, és $\#(X \cup Y) = \#(X) + \#(Y)$
4. X, Y véges $\Rightarrow \#(X \cup Y) + \#(X \cap Y) = \#(X) + \#(Y)$
5. X, Y véges $\Rightarrow X \times Y$ is véges, és $\#(X \times Y) = \#(X) \cdot \#(Y)$
6. X, Y véges $\Rightarrow X^Y$ is véges, és $\#(X^Y) = \#(X)^{\#(Y)}$
7. X véges $\Rightarrow \mathcal{P}(X)$ is véges, és $\#(\mathcal{P}(X)) = 2^{\#(X)}$
8. ha X véges, és $f : X \rightarrow Y$ szürjektív, akkor Y is véges, $\#(Y) \leq \#(X)$, és ha f nem injektív, akkor $\#(Y) < \#(X)$

119. Fogalmazza meg a skatulyaelvet!

X, Y véges halmazok, $\#(X) > \#(Y)$, akkor egy $f : X \rightarrow Y$ leképezés nem lehet injektív.

120. Mit mondhatunk egy véges halmazban minimális és maximális elem létezéséről?

Részbenrendezett halmaz bármely nem üres részhalmazának van *minimális* és *maximális* eleme.

121. Mit mondhatunk véges halmaz összes permutációinak számáról?

Egy véges n elemű halmaz *permutációinak száma* $P_n = \prod_{k=1}^n k = n!$

X véges halmaz permutációinak a száma csak $\#(X)$ -től függ.

122. Mit értünk véges halmaz variációin, és mit mondhatunk az összes variációk számáról?

$\{1, 2, \dots, k\}$ -t A -ba képező injektív leképezéseket az A k -ad osztályú *variációinak* nevezzük.

Ha $\#(A) = n$, akkor számuk $V_n^k = \frac{n!}{(n-k)!}$

123. Definiálja az ismétléses variációk fogalmát! Mit mondhatunk egy véges halmaz összes ismétléses variációinak számáról?

$\{1, 2, \dots, k\}$ -t A -ba képező leképezéseket az A k -ad osztályú *ismétléses variációinak* nevezzük. Ha $\#(A) = n$, akkor $V_n^{k,i} = n^k$

124. Mit értünk egy véges halmaz kombinációin, és mit mondhatunk az összes kombinációk számáról?

A halmaz $k \in \mathbb{N}$ elemű részhalmazait az A halmaz k -ad osztályú kombinációinak nevezzük.

Ha $\#(A) = n$, akkor $C_n^k = \frac{n!}{k!(n-k)!} = \binom{n}{k}$

125. Mit értünk egy véges halmaz ismétléses kombinációin, és mit mondhatunk el az összes ismétléses kombinációk számáról?

A halmaz k -ad osztályú ismétléses kombinációi olyan $f : A \rightarrow \mathbb{N}$ függvények, melyekre

$\sum_{a \in A} f(a) = k$ igaz. $\#(A) = n$ esetén $C_n^{k,i} = \binom{n+k-1}{k}$

126. Mit értünk egy véges halmaz ismétléses permutációin, és mit mondhatunk az összes ismétléses permutáció számáról?

Ha $r, i_1, i_2, \dots, i_r \in \mathbb{N}$, akkor az $a_1, a_2, \dots, a_r$ különböző elemek $i_1, i_2, \dots, i_r$ ismétlődésű ismétléses permutációi az olyan $n = i_1 + i_2 + \dots + i_r$ -tagú szorzatok, amelyekben az a_j elem

i_j -szer fordul elő. Ezek száma $P_n^{i_1, i_2, \dots, i_r} = \frac{n!}{i_1! i_2! \dots i_r!}$

127. Fogalmazza meg a binomiális tételt!

R kommutatív egységelemes gyűrű, $x, y \in R$, $n \in \mathbb{N}$

$$(x + y)^n = \sum_{k=0}^n \binom{n}{k} x^k y^{n-k}$$

128. Írja fel a Pascal-háromszög első 8 sorát!

0.				1				
1.			1	1				
2.		1	2	1				
3.		1	3	3	1			
4.		1	4	6	4	1		
5.	1	5	10	10	5	1		
6.	1	6	15	20	15	6	1	
7.	1	7	21	35	35	21	7	1

129. Fogalmazza meg a polinomiális tételt!

R kommutatív egységelemes gyűrű, $n, r \in \mathbb{N}$, $x_1, x_2, \dots, x_r \in R$. Ekkor

$$(x_1 + x_2 + \dots + x_r)^n = \sum_{\substack{i_1+i_2+\dots+i_r=n \\ i_1, i_2, \dots, i_r \in \mathbb{N}}} P_n^{i_1, i_2, \dots, i_r} x_1^{i_1} x_2^{i_2} \dots x_r^{i_r}.$$

130. Fogalmazza meg a logikai szita formulát!

$X_1, X_2, \dots, X_k$ az X véges halmaz részhalmazai

$f : X \rightarrow Y$, ahol Y Abel-csoport. Legyen

$$S = \sum_{x \in X} f(x)$$

$$S_r = \sum_{1 \leq i_1 < i_2 < \dots < i_r \leq k} \sum_{x \in (X_{i_1} \cap X_{i_2} \cap \dots \cap X_{i_r})} f(x) \text{ és legyen } S_0 = \sum_{x \in X \setminus \bigcup_{i=1}^k X_i} f(x)$$

Ekkor $S_0 = S - S_1 + S_2 - S_3 + \dots + (-1)^k S_k$

131. Definiálja a természetes számok körében az oszthatóságot, és adja meg a jelöléseket!

$m, n \in \mathbb{N}$. m -et n osztójának, vagy n -t m többszörösének nevezzük, illetve azt mondjuk, hogy n osztható m -el, ha $\exists k \in \mathbb{N}(n = mk)$. Jelölés: $m|n$ (m osztója n -nek)

132. Sorolja fel a természetes számok körében az oszthatóság alaptulajdonságait!

$n, m \in \mathbb{N}$

1. $(n m \wedge n' m') \Rightarrow nn' mm'$	6. $(k \in \mathbb{N}^+ \wedge mk nk) \Rightarrow m n$
2. $\forall n \in \mathbb{N}(n 0)$	7. $(m n_i \wedge k_i \in \mathbb{N}) \Rightarrow m \sum_{i=1}^j k_i n_i$
3. $0 n \Rightarrow n = 0$	8. $(n \neq 0 \wedge m n) \Rightarrow m \leq n$
4. $\forall n \in \mathbb{N}(1 n)$	9. az $ $ reláció részbenrendezés
5. $\forall k \in \mathbb{N}(m n \Rightarrow mk nk)$	

133. Definiálja a természetes számok körében a prímszám és a törzsszám fogalmát! Mi a kapcsolat a két fogalom között?

$k, m, n, p \in \mathbb{N}$

Ha $n > 1$ csak $1 \cdot n$ vagy $n \cdot 1$ alakban írható fel természetes számok szorzataként, akkor n törzsszám (*irreducibilis*).

Ha $p > 1$ és $p|km$ (minden lehetséges km felbontásra) esetén $p|k \vee p|m$, akkor p prímszám. Minden prímszám törzsszám, és minden törzsszám prímszám.

134. Definiálja egységelemes integritási tartományban az oszthatóságot, és adja meg a jelölését!

R egységelemes integritási tartomány, $a, b \in R$

a osztója b -nek, vagy b az a többszöröse, illetve b osztható a -val, ha $\exists c \in R(b = ac)$. Jelölése: $a|b$

135. Sorolja fel egységelemes integritási tartományban az oszthatóság alaptulajdonságait!

R egységelemes integritási tartomány, $a, b, c \in R$

1. $(a b \wedge a' b') \Rightarrow aa' bb'$	5. $a b \Rightarrow \forall c \in R(ac bc)$
2. $\forall a \in R(a 0)$	6. $(ac bc \wedge c \neq 0) \Rightarrow a b$
3. $0 a \Rightarrow a = 0$	7. $(a b_i \wedge c_i \in R) \Rightarrow a \sum_{i=1}^j c_i b_i$
4. $\forall a \in R(1 a)$ (1 egységelem)	8. az $ $ reláció reflexív és tranzitív

136. Definiálja az asszociáltak fogalmát, és sorolja fel ennek a kapcsolatnak a tulajdonságait!

R egységelemes integritási tartomány, $a, b \in R$

Ha $a|b \wedge b|a \Rightarrow a$ és b asszociáltak. Tulajdonságok:

Ez a reláció ekvivalenciareláció, és kompatibilis a szorzással.

A 0-nak csak önmaga az asszociáltja.

A $|$ reláció kompatibilis ezzel az ekvivalenciarelációval, és az ekvivalenciaosztályokon tekintve részbenrendezést kapunk.

137. Definiálja az egységek fogalmát, és sorolja fel az egységek halmazának tulajdonságait!

Egy R egységelemes integritási tartományban 1 asszociáltjait egységeknek nevezzük, tehát az egységek R azon elemei, melyeknek $\exists$ a szorzásra nézve inverzük. Tulajdonságok:

Az egységek R minden elemének osztói.

Az egységek a szorzásra nézve Abel-csoportot alkotnak.

138. Mi a kapcsolat az egységek és az asszociáltak között?

R egységelemes integritási tartomány

$a \in R$ asszociáltjai a εa alakú elemek, ahol ε egység.

139. Mi a kapcsolat a $\mathbb{N}$ és az $\mathbb{Z}$ számok körében vett oszthatóság között?

Ha $a, b \in \mathbb{Z}$, akkor $|ab| = |a||b|$.

$m|n$ akkor teljesül az $\mathbb{Z}$ számok körében, ha $|m||n|$ teljesül $\mathbb{N}$ -ben.

140. Definiálja egységelemes integritási tartományban a prímelem és az irreducibilis elem fogalmát! Mi a kapcsolat a két fogalom között?

R egységelemes integritási tartomány

$0 \neq a \in R$ *irreducibilis*, ha nem egység, és csak $a = bc$ (ahol b vagy c egység, $b, c \in R$) alakban írható fel.

$0 \neq p \in R$ *prímelem*, ha nem egység és $p|ab$ ($a, b \in R$, minden lehetséges ab -re) esetén $p|a \vee p|b$.

Minden prímelem irreducibilis, de nem minden irreducibilis elem prímelem.

141. Mit értünk egységelemes integritási tartományban legnagyobb közös osztó alatt?

R egységelemes integritási tartomány, $a_1, a_2, \dots, a_n \in R$ elemeknek a $b \in R$ elem *legnagyobb közös osztója*, ha $i = 1, 2, \dots, n$ esetén $b|a_i$, és ha $b'|a_i \Rightarrow b'|b$.

142. Mikor mondjuk egységelemes integritási tartomány elemire, hogy relatív prímek?

R egységelemes integritási tartomány, $a_1, a_2, \dots, a_n \in R$ *relatív prímek*, ha legnagyobb közös osztóik egységek.

143. Mit értünk egységelemes integritási tartományban legkisebb közös többszörös alatt?

R egységelemes integritási tartomány, $a_1, a_2, \dots, a_n \in R$ elemeknek a $b \in R$ elem *legkisebb közös többszöröse*, ha $i = 1, 2, \dots, n$ esetén $a_i|b$, és ha $a_i|b' \Rightarrow b|b'$.

144. Egyértelmű-e az $\mathbb{Z}$ számok körében a legnagyobb közös osztó? Ismertesse a kapcsolódó jelöléseket!

Nem, $a_1, a_2, \dots, a_n \in \mathbb{Z}$ számok legnagyobb közös osztói közül az egyik nemnegatív. Ennek jelölései: $\text{lko}(a_1, a_2, \dots, a_n)$, $\text{gcd}(a_1, a_2, \dots, a_n)$, $(a_1, a_2, \dots, a_n)$

145. Egyértelmű-e az $\mathbb{Z}$ számok körében a legkisebb közös többszörös? Ismertesse a kapcsolódó jelöléseket!

Nem, $a_1, a_2, \dots, a_n \in \mathbb{Z}$ számok legkisebb közös többszöröse közül az egyik nemnegatív. Ennek jelölései: $\text{lkkt}(a_1, a_2, \dots, a_n)$, $\text{lcm}(a_1, a_2, \dots, a_n)$, $[a_1, a_2, \dots, a_n]$

146. Ismertesse a bővített euklideszi algoritmust!

Célja a, b egészek d legnagyobb közös osztójának, illetve $x, y \in \mathbb{Z}$ számok meghatározása úgy, hogy $d = ax + by$ teljesüljön.

1. [Init] LEGYEN $x_0 \leftarrow 1, y_0 \leftarrow 0, r_0 \leftarrow a, x_1 \leftarrow 0, y_1 \leftarrow 1, r_1 \leftarrow b, n \leftarrow 0$
2. [Vége?] HA $r_{n+1} = 0$ AKKOR $x \leftarrow x_n, y \leftarrow y_n, d \leftarrow r_n$ VÉGE.
3. [Ciklus] LEGYEN $q_{n+1} \leftarrow \lfloor r_n/r_{n+1} \rfloor, r_{n+2} \leftarrow r_n \bmod r_{n+1} = r_n - r_{n+1}q_{n+1}, x_{n+2} \leftarrow x_n - x_{n+1}q_{n+1}, y_{n+2} \leftarrow y_n - y_{n+1}q_{n+1}, n \leftarrow n + 1$ ÉS MENJÜNK (2)-RE.

147. Mely tétel alapján számolhatjuk ki véges sok egész szám legnagyobb közös osztóját prímfelbontás nélkül?

Bármely $a_1, a_2, \dots, a_n \in \mathbb{Z}$ számok legnagyobb közös osztójának a kiszámítása visszavezethető két szám legnagyobb közös osztójára:

$$\text{lko}(a_1, a_2, \dots, a_n) = \text{lko}(\text{lko}(a_1, a_2), a_3, \dots, a_n)$$

Emiatt az euklideszi algoritmus ismételt alkalmazásával is kiszámítható a legnagyobb közös osztó.

148. Fogalmazza meg a számelmélet alaptételét!

Minden $\mathbb{N}^+$ szám a sorrendtől eltekintve egyértelműen felírható prímszámok szorzataként.

149. Ismertesse Erathoszthenész szitáját!

Segítségével egy adott n -ig tudjuk meghatározni a prímeket. Lépései:

1. Írjuk fel a számokat 2-től n -ig.
2. Az első szám (2) prím, az összes többi többszöröse összetett, ezért húzzuk ki őket!
3. A megmaradó számok közül az első prím (3), húzzuk ki a többszöröseit!
4. A végén n -nél nem nagyobb prímelek maradnak.

150. Definiálja egész számok kongruenciáját, és adja meg a kapcsolódó jelöléseket!

$a, b, m \in \mathbb{Z}$ és $m \mid a - b \Rightarrow a$ és b kongruensek modulo m . Jelölés: $a \equiv b \pmod{m}$

151. Fogalmazza meg az egész számok kongruenciájának egyszerű tulajdonságait!

$a, b, d \in \mathbb{Z}$

1. $(a \equiv b \pmod{m} \wedge d \mid m) \Rightarrow a \equiv b \pmod{d}$
2. $a \equiv b \pmod{m} \Leftrightarrow 0 \neq d \in \mathbb{Z} (ad \equiv bd \pmod{md})$
3. bármely adott $m \in \mathbb{Z}$ -re a kongruencia ekvivalenciareláció $\mathbb{Z}$ -ben
4. $a \equiv b \pmod{m} \Leftrightarrow a \equiv b \pmod{-m}$

152. Definiálja a maradékosztály, redukált maradékosztály, teljes és redukált maradékrendszer fogalmát!

Egy $m \in \mathbb{Z}$ modulus szerinti kongruencia ekvivalenciaosztályait *maradékosztály*oknak nevezzük.

Ha egy maradékosztály valamelyik eleme relatív prím a modulushoz, akkor mindegyik, és ekkor a maradékosztályt *redukált maradékosztály*nak nevezzük.

Páronként inkongruens egészek egy rendszerét *maradékrendszer*nek nevezzük.

Ha egy maradékrendszer minden maradékosztályból tartalmaz elemet, akkor *teljes maradékrendszer*nek nevezzük.

Ha egy maradékrendszer pontosan a redukált maradékosztályokból tartalmaz elemet, akkor *redukált maradékrendszer*.

153. Definiálja $\mathbb{Z}_m$ -et! Milyen algebrai struktúra $\mathbb{Z}_m$ az összeadással és a szorzással?

Az $m \in \mathbb{Z}$ modulus szerinti kongruencia kompatibilis az összeadással és a szorzással. A maradékosztályok kommutatív egységelemes gyűrűt alkotnak az összeadással és a szorzással. Ezt a gyűrűt jelöljük $\mathbb{Z}_m$ -el.

154. Fogalmazza meg a $(\mathbb{Z}_m, +, \cdot)$ gyűrű tulajdonságát leíró tételt!

$1 < m \in \mathbb{Z}$

1. $(1 < \text{lko}(a, m) < m) \Rightarrow a$ maradékosztálya nullosztó $\mathbb{Z}_m$ -ben.
2. $(\text{lko}(a, m) = 1) \Rightarrow a$ maradékosztályának van multiplikatív inverze $\mathbb{Z}_m$ -ben.

155. Mit mondhatunk az $aa_i + b$ számokról, ha a_i egy maradékrendszer, illetve egy redukált maradékrendszer elemeit futja be?

$1 < m \in \mathbb{Z}$, a relatív prím m -hez.

Ha $a_1, a_2, \dots, a_m$ teljes maradékrendszer modulo $m \wedge b \in \mathbb{Z}$, akkor $aa_1 + b, aa_2 + b, \dots, aa_m + b$ is teljes maradékrendszer modulo m .

Ha $a_1, a_2, \dots, a_{\varphi(m)}$ redukált maradékrendszer modulo m , akkor $aa_1, aa_2, \dots, aa_{\varphi(m)}$ is redukált maradékrendszer modulo m .

156. Fogalmazza meg az Euler-Fermat-tételt!

$1 < m \in \mathbb{Z}$, a relatív prím m -hez.

Ekkor $a^{\varphi(m)} \equiv 1 \pmod{m}$.

157. Fogalmazza meg a Fermat-tételt!

Legyen p prímszám

1. $a \in \mathbb{Z} \wedge p \nmid a \Rightarrow a^{p-1} \equiv 1 \pmod{p}$.

2. $a \in \mathbb{Z} \Rightarrow a^p \equiv a \pmod{p}$.

158. Fogalmazza meg a kínai maradéktételt!

Legyenek $m_1, m_2, \dots, m_n$ egymánál nagyobb, páronként relatív prím $\mathbb{N}$ számok, $c_1, c_2, \dots, c_n \in \mathbb{Z}$. Az $x \equiv c_j \pmod{m_j}$, $j = 1, 2, \dots, n$ kongruenciarendszer megoldható, és bármely két megoldása kongruens modulo $m_1 m_2 \cdots m_n$.